

שפתי ישינים

גנוזות וכת"י
מחידושי תורתם של גדולי הדורות זיע"א שלא שזפתם עין הדפוס

שבת שובה

התשובה מועילה דוקא לישראל

במדרש בפסוקי "הלעולם תאנף בנו", אמרו ישראל לפני הקב"ה, אם אנו חוזרים בתשובה אי אתה מקבלנו, "הלא אתה תשוב תחיינו", ע"כ.

ונלע"ד לפרשו, בהקדים את הידוע כי ישראל לגבי הקב"ה נחשבין כדין בנים, ואומות העולם דין עבדים יש להם. ולכן התשובה מועלת דוקא לישראל, שאב שמחל על כבודו כבודו מחול, אבל מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול, ולזה לא יש להם תשובה, כמו שכתבו המפרשים הלא בספרתם.

עוד ידוע דהקב"ה דין כהן יש לו. וידוע, דכהן אינו מטמא אלא לבנו. וא"כ, מתחיית המתים שהקב"ה מחיה אותם ומטמא להם, נראה דדין בנים יש לנו.

מעתה זהו אומרו 'אמרו ישראל לפני הקב"ה אם אנו חוזרים וכו' אין אתה מקבלנו', בתמיה. מאי טעמא, אם בשביל שלא יש

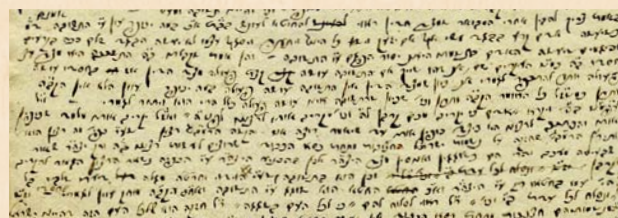
לנו דין בנים, לא שייך, "הלא אתה" בעצמך הגם שאתה כהן "תשוב תחיינו", וא"כ צריך שתקבלנו בתשובה, ודו"ק.

או אפשר לפרשו באופן אחר, והוא בהקדים מה שחקר הרב משפט צדק ז"ל, הובאו דבריו בספר שארית יעקב בסדר האזינו, במה שאמרו ז"ל גדולה תשובה שדוחה את לא תעשה שבתורה. והלא קיי"ל אין אומרים לאדם חטא כדי שיזכה חבירך, ואיך הקב"ה עובר בלא תעשה כדי לזכות את ישראל.

ותירצו, במה שכתבו התוס' בשבת דמצוה דרבים שאני, ע"כ. ובעל משפטי שמואל בסי' ק"כ כתב, דהא דאין אומרים וכו', הלכה הוא ואין מורין כן, ואי עביד מגרמא שפיר דמי, יע"ש. והרב שארית יעקב חידש, דלגבי אב ובן לא נאמר דין דבר זה.

מעתה, זהו אומרו "הלעולם תאנף בנו", אמרו ישראל וכו' אם אנו וכו', ר"ל אין אתה מקבלנו, מאי טעמא אין אומרים וכו', והלא אנחנו יש לנו דין בנים, ולגבי אב ובן לא נאמר דבר זה, והא ראייה דאנחנו יש לנו דין בנים "הלא אתה תשוב תחיינו" אפילו שאתה כהן, מטעמא דאב מטמא לבנו, ודו"ק.

הגאון רבי יוסף חיים אבוחבוב זצ"ל, מחו"ר טבריה.

כת"י הגאון רבי אליעזר ליפמאן נייצא זצ"ל

תועלת התשובה לכפרת העוונות

באמת צריך להבין, אחרי המבואר שמצד הדין ראוי להחוטא לעונש בב"ת, א"כ במה יכופר עון ע"י התשובה.

אמנם דרך משל, כשיעשה אדם קרע בבגד משי, אף אם יזעק וישוע כל הימים ויתענה ויסגף עצמו, לא יעשה הבגד שלם. ככה בקרעים ופגמים שיעשה האדם בנשמתו, היאך יסור הפגם ע"י התשובה.

והן אמת שקבלתו ברוך הוא התשובה, היא מצד עצ[ם] חסדו ב"ה, כמ"ש העקרים שם. אך זהו שייך אם התשובה עושה קצת פעולה מצד הדין, אז בחסדו עושה פעולה יותר להתכפר לגמרי, אך כיון שמצד הדין אין התשובה עושה פעולה, במה יכופר עוון הלא אין הקב"ה ותרן, כמו שאמרו ז"ל כל האומר הקב"ה ותרן וכו', שכיון שהתשובה אינו עושה פעולה כלל, הרי הוא ויתור לגמרי.

וי"ל, ע"פ מה שאמרו בפרשת ויקרא

"אדם כי יקריב מכם קרבן לה' וכו', יקריב אותו לרצונו לפני ה'", ואמרו ז"ל "יקריב אותו" מלמד שכופין אותו, והכתיב "לרצונו", הא כיצד, כופין אותו עד שיאמר רוצה אני.

והקשה הרמב"ם רצון שעל ידי כפיה, מה רצון הוא. ותירץ הרמב"ם, שחזקה על נשמות ישראל החצובות מתחת כסא הכבוד, שרוצים לעשות רצונו ב"ה, ורק יצה"ר שאור שבעיסה מעכב, והרי הם כשוגגין ואנוסין מצד היצה"ר, ולכן בהכניע היצה"ר ע"י הכפיה, נשאר הרצון הגמור להקריב קרבן. וכן הוא בתשובה, שע"י הוידוי וחרטה מגלה דעת, שלבו בל היה עמו בחטאו רק ע"י היצה"ר, וא"כ החטא הוא שוגג ע"י התשובה, ואח"כ הקב"ה מוחק עוון לגמרי בחסדו.

והוא שאמר "ונסלח לכל עדת בני ישראל" וכו' ר"ל ראוי לסלוח להם, כי לכל העם בשגגה ר"ל חזקה הוא שלכל העם הזה דהיינו ישראל שנשמותיהם חצובות מתחת כסא הכבוד, אין נעשה החטא ברצון רק ע"י היצר הרע, וא"כ הוא שגגה, ולכך הקב"ה ברחמיו מוחקו וסולחו.

וזהו שאמר "וכפר על הקודש מטומאת בני ישראל", ור"ל לא

א. שוח"ט מזמור פה. ב. תהלים פה, ו-ז. ג. עיין באורך בפרשת דרכים דרוש כה. ד. קידושין דף לב ע"א וע"ב. ה. פרשת דרכים שם. ו. ויקרא כא, ב. ז. למרה"י אלגאזי דף קנז ע"א. ח. יומא דף פו ע"ב. ט. שבת דף ד ע"א. י. ד"ה וכו' אומרים. יא. למרה"ש קלעי דף קנז ע"ד. יב. הג"ר יוסף חיים זצ"ל נולד בשנת תרמ"א לערך לאביו החכם רבי בכור מסעוד אבוחבוב זצ"ל, מחכמי טבריה, חתנו של הגאון שלשלת יוחסין רבי רחמים שלמה אבואלעפייא זצ"ל, על ברכיו נתגדל ר"ה וינק תלמודו מחכמי העיר. בשנת תרס"א יצא כאביו בשליחות חכמי עירו למדינות הבלקן. רוב ימיו היו ימי חולי ומכאוב בחוליים שונים, ועם כל זאת עסיק באוריינתא תדיר והותיר אחריו חידושי תורה רבים בהלכה ובאגדה. את קורות חייו העלם בחרט סופרים וקראם בשם מאורעות יוסף (אלעד תשע"ד). נלב"ע בקי"ש ביום ב' כסליו תרע"ה ומנו"כ בטבריה. מתוך חיבורו בן יוסף כת"י. יג. = בלתי בעל תכלית. וכן להלן. יד. מאמר רביעי פרק כה. טו. ב"ק דף נ ע"א. טז. א, ב-ג. יז. ערכין דף כא ע"א. יח. פ"ב מהל' גירושין ה"כ. יט. הערה בשולי הגיליון: "ובזה יש לבאר מה שאמר הושע (יד, ב-ד) 'שובה ישראל עד ה' אלוקיך', ר"ל שהתשובה הגיע עד כסא כבוד כמו שאמרו ז"ל. ואם תאמר, היאך יכופר עון ע"י התשובה, הלא היה החטא בממ"ה הלב"ת, לזה אמר "כי כשלת בעוונך", ר"ל שעיקר עוונך לא היה רק מכשול ושוגג, "קחו עמכם דברים" היינו תפלה ובקשה, "ושבו אל ה'" אמרו אליו כל תשא עון וקח טוב". והביא ראייה על הנ"ל "ונשלמה פרים שפתנו", ר"ל הלא התפלה היא חלק הקרבנות, והלא בקרבנות כתוב יקריב אותו לרצונו, וע"כ כמו שכתב הרמב"ם שבישראל כולם שוגגין ע"י יצה"ר, וא"כ מהאי טעמא נמי מהני תשובה ותפלה שהיא חלק קרבן". כ. במדבר טו, כו. כא. ויקרא טז, טז.

וזהו שאמר^{כב} "בעשור לחודש תענו את נפשותיכם" ר"ל תעשו תשובה, "כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם" ר"ל אצליכם הכל הם חטאים שוגגים ע"י היצ"ה, ר"ל לפני ה' תטהרו" ר"ל לאפוקי לפני החכמה והנבואה והתורה לא תועיל התשובה, רק "לפני ה'" ר"ל לפי חסדו אשר יעץ ברוך הוא שיועיל תשובה. הגאון רבי אליעזר ליפמאן נייזאץ זצ"ל, אב"ד מאגדורף^{כג}.

די שישלח החטא והטומאה, אלא אפילו יכניסו אל הקודש, שע"י התשובה יתהפכו וזדונות לזכויות, ולמען לא יפלא כל כך כח התשובה מתרץ ואומר "ומפשעיהם לכל חטאתם", ר"ל אצלם דהיינו אצל ישראל שנשמתם חצובה מכסא כבוד, הפשעים אינם בעצם, רק 'חטאים' דהיינו שוגגים, וא"כ ע"י התשובה שפיר יכניסם אל הקודש להפכם לזכויות.

יום הכיפורים

לעולם יראה אדם את עצמו חציו זכאי וחציו חייב

אמרו חז"ל בקידושין^ל שלעולם יראה אדם את עצמו כאילו חציו חייב וחציו זכאי, וכל העולם כולו ג"כ חציו חייב וחציו זכאי, עשה מצוה אחת אשרי לו שהכריע את כל העולם לכף זכות, ולהיפך בעבירה אחת הכריע את כל העולם לכף חובה. נמצא, צריך האדם לחשוב במחשבה כנ"ל, שהעולם הוא מחצה על מחצה.

ורב"ז^ל, הגם שהיה צדיק גמור ולא היה מהבינונים, אך זכות שלו היה מגין ג"כ על העולם, עד שנעשה כולו מחצה על מחצה. וכמו שמצינו (מועד קטן פ"א^{כז}), הזכות של רבי שכל זמן שהיה חושש בשיניו לא הפילה אשה ולא מתה חיה^{כח} בארץ ישראל. אך כשרבי עשה מעוט שלא כדרכו - ששחק מעט, ועי"ז הכריע כל העולם כולו לכף חובה, כי עבירה אחת לא היה ח"ו אצל רבי, שע"ז יכריע לכף חוב ח"ו, אך בזה הכריע לכף חוב, ורבי הגם שלא החזיק את עצמו לצדיק גמור, כי היה עניו מאד אך החזיק את עצמו לבינוני, וגם כל העולם כולו ג"כ מחצה על מחצה, והיה מתירא שע"ז ייצחק יותר מדאי, ח"ו יביא פורענות לעולם. ולכן אמר כאן 'לא תבדח', ולעיל אמר 'יומא דמחיק', כי שם הוא אסור אפילו שחוק מעט, משא"כ כאן שהוא עת נישואין שמותר שחוק מעט לכבוד חתן וכלה, אך הרבה אסור, לכן אמר 'לא תבדח' ר"ל הרבה.

והנה לבר קפרא היה בזיון גדול שאין לשער, כי [רבי] הזמין לכולא רבנן ולא אומניה לבר קפרא, ואמרו חז"ל^ל לעולם יפיל אדם עצמו לכבשן האש ואל ילבין פני חבריו ברבים, וכאן היה הבזיון לפני רבים. ואמרו במדרש^ל "אלוקים יבקש את נדרף^ל", ואפילו צדיק רודף רשע, אלוקים יבקש את נדרף. והנה רבי עשה לכאורה שלא כהוגן, הגם שכוונתו היתה לשם שמים שלא יביאנו לידי שחוק, אך לעשות בזיון גדול כ"כ אינו מן הראוי.

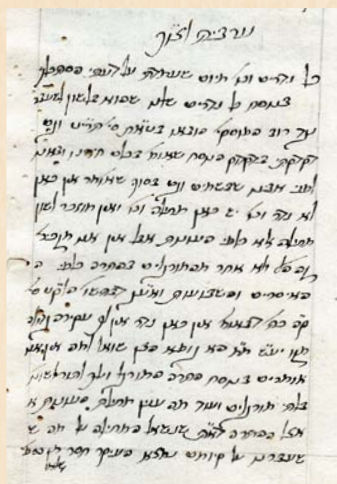
"כל נדרים"

כל נדרים וכו': מיום שעמדתי על דעתי, הסתכלתי בנוסח כל נדרים שלנו, שהוא בלשון לשעבר נגד רוב הפוסקים הובאו בטור (או"ח סי' תרי"ט). וגם דקדקתי, בדקדוק הנוסח שאומרים^{כז}: 'בכלם חזרנו ובאנו לפני אבינו שבשמים'. וגם בסוף, שאומר: 'אין כאן לא נדר וכו' יש כאן מחילה' וכו', ואין מוזכר לשון מחילה אלא כלפי העונות, אבל אין אנו מזכירים זה הלשון ולא אחר מהמורגלים בהתרה כלפי האיסרים והשבועות. ואע"ג דבתשובת הלכות קטנות (סי' ק"ה^{כח}) כתב, דבאומר 'אין כאן נדר', אין לך עקירה גדולה מזו, יע"ש. מ"מ הא גופא הבן שואל, למה אין אנו אומרים בנוסח התרה המורגל, ונלך לתור לשונות בלתי מורגלים. ועוד, מה ענין מחילת העונות אצל ההתרה, דאם תאמר שנשאל המחילה על מה שעברנו על קיומם, נמצא העיקר חסר מן הספר שלא הוזכרה בנוסח כלל העבירה על הקיום.

ונלע"ד, דזה מכוון למה שאמרו בפרק ג דנדרים (דף כב ע"א), אי הוה ידעת דמבקרין פנקסך וממשמשים בעובדך, יע"ש. וא"כ כיון שהנודר אעפ"י שמקיים נקרא רשע ומבקרין פנקסו, ואנו עיקר שאלתינו ביום זה היא שיבוקש עון ישראל ואיננו, לפיכך אנו תוהים בתחילה על הנדרים ושואלים מחילה עליהם ומבטלים אותם, וכיון שאין כאן לא נדר וכו', שכבר נתבטלו מצד התשובה הנ"ל, ממילא יש כאן סליחה על כל שאר העונות, ודו"ק.

ככתוב^{כז}: "ונשלח וכו' כי לכל העם בשגגה": דכתב הרב אלשיך בפרשת אחרי מות^{כז}, דיום הכיפורים משיב הזדונות לשגגות. ועיין בחמדת ימים בפרק ב לסדר יום הכיפורים דפוס ויניציאה דף ס"ח ע"א^{כח}, טעם אחר על פי הסוד.

כ"י פירוש תפילות לר"ה ויוה"כ, לחכם מאיטליה זצ"ל^{כט}.

כת"י פירוש לחכם מאיטליה לתפילות יוה"כ

כב. שם, כט - ל. כג. הגאון רבי אליעזר ליפמאן נייזאץ זצ"ל נולד לאביו רבי מאכל בעיר נייזאץ ועל שמה נקראה חניכתו. בהיותו כבן י"ד שנים עזב את בית אביו והלך לקבל תורה אצל רבו הגאון בעל החתם סופר זצ"ל. לאחר נישואיו עבר להתגורר בסערדהאל (שם נשא בתפקיד תורני), לאחר מכן בשנת תק"צ התמנה לרב בעיר זשאמבעק, ומשנת תקצ"ד תמנה לאב"ד ורב העיר מאגדורף. רבו החת"ס כתב אליו באחד ממכתביו: "מצאתי לבבך נאמן ביראת ה', והיא קודמת לחכמתך". בהסכמה שכתב לספרו "בציר אליעזר" מפליג בשבחו: "לתלמידי הרב המאור הגדול המופלג... טעמתי קצת דבש נועם אמרותיך בחקירותיך, ומצאתים עמוקים ישרים ונכונים מחודדים ושנונים הולכים על דרך הישר והאמת... גם מתקן לחכי דברי אגדה ויראת שמים, ומי יתן יופצו מעינותיך חוצה להפיצם בישראל". מחיבוריו: משבצת הפנינים (וייען תר"ו); בציר אליעזר (פרעשבורג תרכ"ט); מי מנחות (שם תרמ"ז); באר אליעזר (שאלמלי תרס"ה). נלב"ע בסערדהאל לפני שנת תרכ"ט. מתוך חיבורו אמרות טהורות כת". כד. כן היא נוסחת הגאונים והראשונים. כה. חלק א. כו. במדבר טו, כו. כז. ויקרא טז, כ. כח. אות כח בנדמ"ח. כט. מתוך פירוש על תפילות הימים הנוראים - ר"ה ויוה"כ, לחכם מאיטליה, (ויתכן והוא מחיבוריו של הגאון רבי ישמעאל הכהן זצ"ל, מח"ס זרע אמת ואב"ד מודונא). תוכן החיבור: פירוש לתפילות וביאורי הפיוטים, באורים על דרך הפרד"ס, ודקדוקים בנוסחי התפילות והפיוטים. המחבר בביאוריו מביא נוסחאות ממחזורים כתבי יד ומסידורים מוגהים כדוגמת סידור מוגה של הרב אי"ש ג"ר זצ"ל. עוד מוזכרים מחברים נוספים, כגון ספר תולעת יעקב, מחזור עם פירוש קמחא דאבישונא, ספר מגיד משרים למרן הב"י, ביאורים מספר השל"ה, כנסת הגדולה, קרבן שבת, עבודת ישראל - קמחי, חמדת ימים, שלמי צבור, ועוד. ל. דף מ ע"ב. לא. דברי רבינו אבא זרע אמת וביאור הגמ' בנדרים (דף נ ע"ב): 'רבי עבד ליה הלולא לר' שמעון ברבי, כתב על בית גננא עשרין וארבעה אלפין ריבואין דינרין נפקו על בית גננא דין. ולא אומניה לבר קפרא. אמר ליה: אם לעוברי רצונו כן, לעושי רצונו על אחת כמה וכמה. אומניה. אמר: לעושי רצונו בעולם הזה כן, לעולם הבא על אחת כמה וכמה. יומא דמחיק ביה רבי, אתאי פורענותא לעלמא. אמר ליה לבר קפרא לא תבדיחנן ויהיבנא לך ארבעין גרוי חס"י וכו', עיי"ש. ופירש"י: לא אומניה לבר קפרא לפי שהיה איש בדחן ומתיירא שמא יעשה שום דבר שישחק. ומבואר שם, שבר קפרא היה מגנהו על שלא הזמינו, ולאחר שהזמינו התחיל לספר בשבחו על כך. לב. צ"ל: בראשית רבה פרשה צו פסקא ה. לג. - יולדת (מתנ"כ שם). לד. עיין ב"מ דף נט ע"ב, ובלשון זו כתב רבינו יונה בשערי תשובה שער השלישי אות קלט. לה. ויקרא רבה פרשה כז פסקא ה. לו. קהלת ג, טו.

ואמרו חז"ל^ל, "הוכח תוכיח"^ל, אין לי אלא רב לתלמיד או חבר לחבר, מנין שאפילו תלמיד לרב ת"ל "הוכח תוכיח" מכל מקום. לכן יען שזה הוא מצות עשה, לכן ערב בר קפרא בנפשו להוכיח אפילו לרבי. ובפרט כי זהו מידה גדולה, אם יש לו תרעומת על אחד שישאל בעצמו לחבירו, אולי יהא לו איזה אמתלא, וכמו שהארכתי במקום אחר משם הגאון מוהר"ח.

והנה בר קפרא אמר לרבי בדרך תוכחה המצווה עליו, 'אם לעוברי רצונו כך' וכו'. ורמז בזה, כי עשה עבירה בזה שביישו ברבים. ורבי קבל תוכחת, והודה לדבריו ואזמניה תיכף. אז נעשה באמת בחינת 'עושי רצונו'. והיה יודע בר קפרא, כי לא היה לרבי שום עבירה אחרת רק זו, וע"ז עשה תשובה, ונמצא הוא תיכף בבחינת עושי רצונו.

וכמו ששמעתי דבר ברור, משמו של הגאון מוהח"י מוולאזין שאמר בזה הלשון: 'שכינה בכל מקום ויכול

אני להעיד ע"ז'. הנה כי ידוע בק"ק נעווארעדאק נכנס בעו"ה רוח אצל אחד, ולא היה יכול להסתכל בפני אדם צדיק או ירא שמים, רק בפני רשע היה מסתכל והיה אומר שאוהבו מאד. וכשהיה מסתכל בפני אדם כשר, היה צועק ששונא לו מאד ואינו יכול להסתכל בו, ולהיפוך היה צועק שאוהבו מאד, והיה קורא בזה הלשון האַלט האַלט [= אהוב אהוב]. והיה פלא, לפעמים כשהיה צועק על אדם האלט האלט, ותיכף כמו רגע היה צועק פיינט פיינט [=שונא, שונא]. והיתה הסיבה, כי יען שהיה ידוע כי האדם אשר צעק עליו שאוהבו הוא ידוע שמסתמא אינו ירא שמים, והיה האיש ההוא מתבייש מאד, והלבינו פניו ולפעמים היה מוריד דמעות, ועי"ז עשה תשובה בלבו, ועי"ז לא היה יכול להסתכל בפניו^ל.

ואמר הרב הגאון הנ"ל בזה הלשון: וויא דיא פאצט לופט גיך משמים לארץ [=כמו דואר אוויר, מברק טלגרמה המגיע מהר מן השמים אל הארץ], שמקודם היה בבחינת רשע, ותיכף ברגע קלה נעשה בחינת צדיק, ועי"ז לא יוכל להסתכל בו. והוא ממש כמו שכתבנו במאמר הגמרא כנ"ל.

ונמתיק עוד, כי הנה לכאורה קשה על מאמר הגמרא הק', יומא דמחיק רבי הוי אתי פורענותא לעלמא. בשלמא כשהצדיק עושה מצוה ועי"ז מקבל העולם טובה ממנו, זה יוכל להיות, כי הצדיק אינו רוצה לקבל אפילו הפירות של המצוה בעוה"ז, ונותן זה לכל העולם, לכן מקבל העולם השכר של הפירות בעוה"ז, כידוע בכמה מקומות. משא"כ כשהצדיק עושה ח"ו דבר שלא כהוגן, למה יביא פורענות על העולם ח"ו.

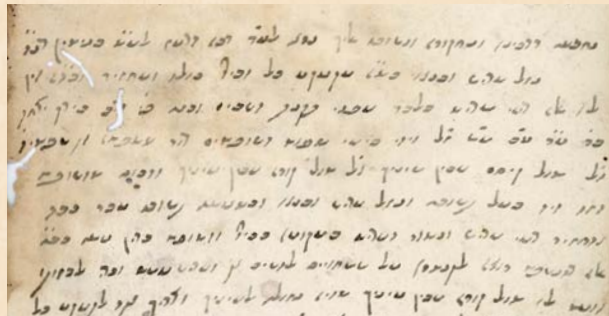
ואם נתרץ שהעולם הם מחצה על מחצה, ורבי ג"כ מחצה על מחצה, לכן בזה המעט הכריע את כל העולם לכף חוב. ח"ו לומר כן, כי רבינו הקדוש היה צדיק, לא היה לו שום נדנוד חטא, ואם עשה

קצת שלא כהוגן, עכ"ז היה כולו זכאי רק בקצת, רק מוכרחין לומר שהעולם היה מעוט זכאי, ורבי השלים עד פלג בזכותו הגדול, כמו שמצינו גבי יצחק שאמר פלגא עלי ופלגא עלך^ב. נמצא דרך הצדיקים לסבול עד פלגא, לכן זכותיו הרבים עשה, שנעשה כל העולם גם רבי מחצה זכאי וכו', ובאיזה דבר קל שעשה שלא כהוגן, לפי צדקותיו הרבים היה נחשב זה לחטא, כי לפום גמלא שיחנא^ב, ובוזה הכריע את העולם לכף חובה, והוות פורענותא לעולם.

וזה ידוע כי רצון הקב"ה, שיהיה העולם רוב זכאי, כמו שפירש המדרש^ב על אברהם "אהבת צדק ותשנא רשע"^ב, אהבת להצדיק את הבריות ולא להרשיע אותם, נמצא זה רצון הבורא.

וזהו מאמר בר קפרא, 'אם לעוברי רצונו' ר"ל שע"י החטא הלבנת פנים שלי יהיה רוב חייב, וזהו אינו רצון הבורא, 'לעושי רצונו' ר"ל שעושים רצונו של מקום בשלימות על אחת כמה וכמה. ואח"כ כשחזר רבי מזה, והודה לדבריו ובקש ממנו מחילה ונעשה כל העולם כולו כרגע רובם זכיות, אמר 'אם לעושי רצונו' וכו"ל.

הגאון רבי יעקב בנדטמן זצ"ל, אב"ד בויסק^ב.

כת"י הגאון רבי שמואל קונפורטי זצ"ל

"נחפשה דרכינו ונחקרה ונשובה אליך" (איכה ג, ט).

נראה לע"ד, דבא הרמז למה שאמרו בגיטין (דף נ"ה^ה), גזל מריש ובנאו [בבירה], בית שמאי אומרים מקעקע כל הבירה כולה ומחזיר, ובית הלל אומרים אין לו אלא דמי מריש בלבד, מפני תקנת השבים. ובוזה פירש הרב בירך יצחק^ב (בדף ע"ז ע"ב), מה שאמרו ז"ל^ל "ויהי בימי שפוט השופטים"^ב, דור ששפטו את שופטיהם, א"ל טול קיסם מבין שיניך, א"ל טול קורה מבין עיניך. והכונה, שהשופט הזה היה בעל תשובה וגזל מריש ובנאו, וכשעשה תשובה עבד כבית הלל והחזיר דמי מריש, ונשאר המריש במקומו בבירה, והשופט כדין עשה כבית הלל, אלא דהנשפט רוצה לקנטרו על שמחוייב להשיב את המריש ממש, וכדי לבזותו אומר לו טול קורה מבין עיניך שהיא גזולה לעיניך, וצריך אתה לקעקע כל הבירה אליבא דבית שמאי, ולא עשית כן, יעני"ש^ב.

וזהו שאמר "נחפשה דרכינו ונח קורה", ר"ל נח הקורה עצמה בבירה של חברך, ר"ל שתשיב הקורה עצמה לחברך, ואז הוא "נשובה אל ה'" שהיא תשובה מעליא, דבלא זה אין התשובה מועלת אליבא דבית שמאי, אלא אליבא דבית הלל כאמור.

הגאון רבי שמואל קונפורטי זצ"ל,

מח"ס שו"ת עולת שמואל^ב.

לו. ב"מ דף לא ע"א. לח. ויקרא יט, יז. לט. מעין זה הובא בספר הצדיק ר' שלמה (רבותיו אות נג), מה שסיפר ר' שלמה בלוח את אשר שמע מרבו הקדוש ז"ל (הוא הגאון בעל חפץ חיים): 'שבזמן הגר"א ז"ל היה אחד שנכנס בו הרוח, והיה הולך ברחוב ופוגש אנשים והיה פורט להם את עוונותיהם, וכך היה דרכו לומר: איך האב דיר האלט (= אהבתיך), ומתחיל לפרוט. והיה האיש מתבייש כי מתפרסם אמיתות מעשיו לפני אחרים, והיה מהרהר בתשובה. אז היה הרוח אומר לו: איך האב דיר פיינט - על שחזר בתשובה - והיה בורח ממנו וכו'. וכאשר שאלוהו מי הוא, אמר שהוא הראשון שזרק אבן על זכריה הנביא. מ. שבת דף פט ע"ב. מא. לפי כח הגמל יטעיניוהו משא', (רש"י כתובות דף סז ע"א ד"ה לפום). מב. ויקרא רבה פרשה י פיסקא א. מג. תהלים מה, ח. מד. הגאון רבי יעקב בנדטמן זצ"ל נולד לאביו הגר"ר יהודה זצ"ל בשנת תק"נ לערך בראסין. לאחר שנתייתם בגיל צעיר, חסה תחת צילו של סבו הגאון רבי שמואל חסיד זצ"ל (מגדולי תלמידי הגר"א מווילנא), ממנו קיבל את תורתו ודרכי תלמודו. תחילה כיהן כמורה צדק בעיר נייטטאט סוגינד (טאווריק), ומשנת תקפ"ה נתמנה לרבנות העיר שאוול, בשנת תקצ"ב ניתן לו כתר הרבנות בעיר בויסק, שם כיהן ברבנות העיר עד לפטירתו בכ"ז אדר תרכ"ז. מתורתו נדפס חיבור זכרון יעקב (ווילנא תרל"ה) שו"ת וחיידושי גפ"ת ושו"ע. גם זכינו להדפיס את חיידושו וביאוריו למגלת רות (ירושלים תשע"ז), שם באו תולדותיו בארוכה. מכתביו ידענו עוד על חיבור דרשות, וביאורים למגלת אסתר, שה"ש, איכה. מה. ע"א. מז. למהר"י ברכה, דרוש למגילת רות. מז. ב"ב דף טו ע"ב. מח. רות א, א. מט. עכ"ד. נ. הגאון רבי שמואל קונפורטי זצ"ל נולד לאביו דחיל חטאין חכם ונבון רבי מרדכי ז"ל בעיר קייטסינדיל שבארץ בולגריה, שם כיהן בצעירותו כרב ומו"צ, לאחר מכן כבר בשנת תקל"ט ידענו שכבר התגורר בעיר סופיא [שכן מצאנו שבשנה זו העתיק ספר שער המצות לרבינו מהרח"ן], שם דבק בהגאון

סוכות

ברין סוכה העשויה בראש האילן

כשירה ואין עולין לה ביום טוב^{נא}. נראה דיוצא ביום טוב^{נא}, לפ"ז לכאורה לפסול ביום טוב דין תורה, כיון [ד]תשבו כעין תדור^{נא}, ואין אדם דר בדירתו אסורה לו, וצ"ע.

מ"מ יש לעיין, הא הוי מצוה הבאה בעבירה. [ו]כבר כתבתי לעיל, [ד]אף בדרבנן אמרינן מצוה הבאה בעבירה. ועוד יש להקשות, נימא אי עביד לא מהני^{נא}, והכי פירושו אפילו עביד לא מהני^{נא}.

והנה, בעזה"י אאריך קצת לדבר בכמה ענינים. והנה דם שנטמא וזרקו בשוגג הורצה^{נא}, ואמאי הא הוי מצוה הבאה בעבירה, ולמצוה הבאה בעבירה אין חילוק בין שוגג למזיד, כדמוכח מקושיית תוס'^{נא}, אבל מהנהו אוונכרי^{נא}, וצ"ל כיון דגלי לן דזריקה מכפרת אין כאן עבירה כלל.

וכן קשיא בתרומה, מתורם רע על היפה אמאי תרומתו תרומה^{נא}, הא לא עביד מצוה כלל^{נא}, אף דגמ' בתרומה מקרא קא ילפינן^{נא}, מ"מ זה דוקא למ"ד [אי] עביד לא מהני. י"ל באמת המצוה לא עשה, מ"מ המעשה מהני^{נא}. וא"ת, הלא מדינא צריך לפרוש^{נא} פעם אחרת. זה אינו, כיון [ד]מ"מ טבל מתוקן אין חיוב חל להפריש.

ויש להקשות מכמה פסולים דאם עלו לא ירדו, ואי הא לא עבד בה מצוה כלל^{נא}. וצ"ל, מ"מ אם עלו לא ירדו, ועוד יש לעיין.

כבר כתבתי כן בחידושי נמי ליישב על הא דאמרו רבנן^{נא} אין שעת סכנה ראייה, ועיין ברש"י שם, והא בסנהדרין^{נא} מבואר אפילו אערקתא דמסאנא מחויב למסור נפש, ואפילו לדעת הר"ן^{נא} דמצות עשה שאני^{נא}, מ"מ סברתו דכיון דיש בידו לכופו ולאסור אותו למען יחדל מלקיים המצוה, אבל הכא בעל כרחו לא אכיל^{נא}, ויש ליישב.

ולפי דברינו ניחא, דכיון דע"י מצות סוכה יבואו לסכנה, אינה תשבו. מיהו מכח איסור נקרא תשבו, דהא לרבנן יוצאין בסוכה גזולה^{נא}.

הגאון רבי שלמה הלוי פוזנר זצ"ל, אב"ד קוויל^{נא}.

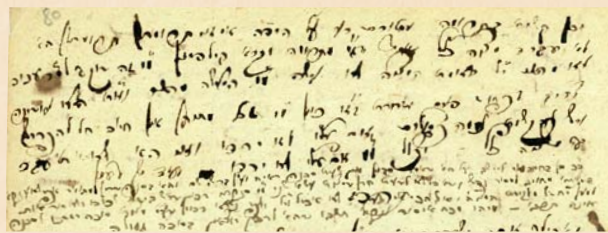
בפמור נשים ממצות עשה שהזמן גרמא

זבחים דף נ"ז ע"א פרש"י בד"ה אין מלמדין כו', אשמעינן אביי

דשני כתובין הבאין כאחד אין מלמדין אפילו בגזירה שוה וכו', עכ"ל. אבל התוס' בפסחים דף ס"ד ע"ב בד"ה אתאי זריקה כתבו ואור"י דע"כ אשם וכו' ילפינן בגזירה שוה מעולה וכו', עכ"ל. ויש מביאין ראייה מדפרכינן בפ"ק דקידושין^{נא} והרי סוכה דמצות עשה שהזמן גרמא וטעמא דכתב רחמנא האזרח, ומשני רבא משום דהוה אמינא נילף ט"ו ט"ו מחג המצות, וכיון דהוה שני כתובים מצה והקהל כדאיאתא התם, איך ילפינן בגזירה שוה לדברי רש"י דשני כתובים הוו מיעוטא אפילו בגזירה שוה לא אתי.

ולענ"ד אין ראייה כלל דשינויאי דהכא קאי למאי דילפינן בתחלה^{נא} בנין אב מתפילין, דמצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות, והוקשה כל התורה כולה לתפילין, משום הכי אמר רבא דאיצטריך אזרח דהוה אמינא נילף ט"ו ט"ו מחג המצות, אבל למסקנא^{נא} למ"ד תפילין לאו מצות עשה שהזמן גרמא הוא אמעיטו נשים משני כתובים, צ"ל דהך תנא ר"מ היא [ד]ס"ל דאזרח אתאי לרבות גרים כדאיאתא בפרק הישן^{נא} והלכתא איצטריך דלא תרבינהו להני נשי מהאזרח.

הן אמת דקושיא זו קשה היא בעיני בסוגיין דפרק הישן דף כ"ח^{נא} דאמרינן סוכה הלכתא^{נא}, למאי איצטריך רבא שם למימר דאיצטריך דהוה אמינא נילף ט"ו ט"ו מחג המצות, הלא איצטריך

כת"י הגאון רבי שלמה הלוי פוזנר זצ"ל

הלכתא דלא נימא נילף מהאזרח לרבות נשים כדרשין גבי יום הכפורים^{נא}, ונראה דתלמודא פריך אלישנא דברייתא דאסמכוה לנשים מהאזרח, וקאמר להוציא נשים משמע דלא שמעינן דנשים פטורות אלא מלימוד דהאזרח מה"י^{נא}, הא לאו הכי הוה אמינא חייבות דאל"כ לימא איפכא האזרח לרבות הגרים ואנא ידענא דנשים פטורות, או

לימא האזרח לרבות הגרים יכול לרבות נשים לזה אתאי הלכתא, אבל מדקאמר האזרח להוציא נשים משמע דדבר חידוש חדיש לן התנא להוציא נשים, לזה פריך למאי איצטריך, ושני רבא שפיר דאיצטריך דהוה אמינא נילף ט"ו ט"ו מחג המצות, וא"כ י"ל דכולה שקלא וטריא הך ברייתא והך ברייתא מניא^{נא} מאן דאמר תפילין מצות עשה שהזמן גרמא והוקשה כל התורה לתפילין, אבל מאן דאתי ליה פיטור נשים מב' כתובים הבאים כאחד אז איצטריך הלכתא דלא נרבי להו נשים מהאזרח כנ"ל.

המקובל רבי ראובן בכ"ר יעקב זצ"ל, [ראה בהסכמתו לס' קול שמואל], ולאחר שעלה הג"ר ראובן לא", התמנה מהר"ש לרב העיר בשנת תקמ"ט לערך. בשנת תקמ"ז הדפיס בשאלוניקי את ספר דרושיו קול שמואל ובשנת תקנ"ט הדפיס את ספרו שו"ת בד' חלקי שו"ע - מקום שמואל, בהקדמתו כתב שהוא 'עומד ומצפה לשכון כבוד בתוך עה"ק צפת תובב"א'. מתוך קונטרס קטן שו"ת ודרוש שנותר לפליטה. **נא.** מתני' סוכה דף כב ע"ב: 'העושה סוכתו וכו', בראש האילן או על גבי גמל כשרה ואין עולין לה ביום טוב'. **נב.** כלומר דאם עבר ועלה לה ביו"ט יצא ידי חובה. ומפורש כן ברש"י שם ד"ה כשרה. **נג.** סוכה דף כו ע"א. **נד.** תמורה דף ד ע"ב. **נה.** וא"כ אף אם ישב בסוכה לא יצא י"ח. **נו.** זבחים דף מה ע"א. **נז.** סוכה דף ט ע"א ד"ה הוה מיבעי ליה. שכתבו דמצוה הבאה בעבירה אינה מדאורייתא, והקשו מגיטין (דף נה ע"א), דאמר עולא בחטאת הגזולה דבין נודעה ובין לא נודעה אינה מכפרת מדאורייתא, ופירש ר"ת שהוא משום מצוה הבאה בעבירה. ובלא נודעה הרי הוה שוגגים, ואפ"ה אינה מכפרת ומוכח שאין חילוק בין שוגג למזיד. **נח.** נראה כונתו ע"פ מה שכתבו האחרונים (חת"ס סוכה דף ל ע"א; שו"ת מהר"ם שיק או"ח סימן רצה, ועוד) בשם ר"ת בספר הישר, (מובא בסימן קכ בתוספת מכת"י וברוב המהדורות אינו) דבהנהו אוונכרי (סוכה דף ל ע"א) לית בהו משום מצוה הבאה בעבירה כיון דהוי שוגג, ומבואר א"כ דבשוגג אין משום מצוה הבאה בעבירה. **נט.** תמורה דף ה ע"א. (בסוגיא דאי עביד לא מהני). **ס.** משום מצוה הבאה בעבירה. **סא.** דהקשו שם למ"ד דאי עביד לא מהני מדוע בתורם מן הרעה על היפה תרומתו תרומה, ותרצו דילפינן מקרא. **סב.** כלומר דהתרומה חלה אף שלא קיים מצוה. **סג.** להפריש. **סד.** כלומר לפי היסוד הנ"ל דמצוה הבאה בעבירה רק מבטלת המצוה אבל לא את חלות התרומה, א"כ גם בהא דאם עלו לא ירדו הוי מצוה הבאה בעבירה, דאסור היה להעלותם למזבח, ולא קיים כלל מצוה. **סה.** סוכה דף יד ע"ב. **סו.** דף עד ע"ב. **סז.** בחידושי, שבת דף מט ע"א. **סח.** דדוקא בלא תעשה מחוייב למסור נפש, אבל בעשה דהעבירה הוי בשב ואל תעשה אינו מחוייב למסור נפשו. **סט.** דאם יאכל מחוץ לסוכה מבטל העשה בקום ועשה. **ע.** סוכה דף לא ע"א. **עא.** הגאון רבי שלמה פוזנר זצ"ל נולד בשנת תק"ע לאביו הגאון רבי משה הלוי זצ"ל, שהיה חד מדייני העיר פוזנא יחד עם הגאון רעק"א זצ"ל. בצעירותו למד בישיבת הגאון רעק"א בהיותו בפרידלאנד. מעשה ידוע אודותיו, ממנו ניתן ללמוד את גדולתו, שלאחר שבבא בבית האירוסין נסע לבית חותנו לקראת חג השבועות, וקיבל מכתב מרבו הגאון רעק"א שכתב לחותנו שהנהו שולח לו ספר תורה על חג קבלת התורה. לאחר נישואיו נתמנה לאב"ד ור"מ עיר קוויל שם נלב"ע בגיל פ"ח בליל הור"ר תרנ"ח. מתוך חיבור חידושיו כת"י. **עב.** דף לד ע"א. **עג.** שם דף לה ע"א. **עד.** שם. **עה.** סוכה דף כח ע"ב. **עו.** שם. **עז.** והקשו בגמ': 'הלכתא למה לי, הא סוכה מצות עשה שהזמן גרמא, וכל מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות'. **עח.** שם ע"א. **עט.** כלומר מה' דהאזרח. **פ.** היינו ס"ל כמ"ד. **פא.** דף לד ע"ב. **פב.** לשון הגמ': 'והרי ראייה דמצות עשה שהזמן גרמא, וטעמא דכתב רחמנא זכורך להוציא הנשים, הא לאו הכי נשים

אבל אי קשיא הא דאמרינן בסוגיין דקידושין^א והרי ראייה וטעמא דכתב רחמנא זכור^ב, ומשני דהוה אמינא נילף מהקהל, ומה מהני למאן דאמר תפילין לאו מצות עשה שהזמן גרמא, וטעמא דפטירי משום ב' כתובים הבאים כאחד^ג, וכזאת הדבר קשה על הרב באר יעקב^ד בקונטרס הכללים כלל ל"פ^ה שתירץ דעת רש"י^ו דוקא לאביי, ולהכי אמר ואשמעינן אביי דאיהו יליף מתשבו, אבל רבא דינא הוא דאע"ג דהוה ב' כתובין הבאים כאחד מצי אתו בגזירה שוה ע"ש, דמה מהני לן תירוצא דגבי ראייה ליכא אלא חד שינויא דאתיא ראייה ראייה מהקהל^ז, כי על כן נראה דאתא רבא לתרוצי ברייתא, וכן מאן

דיילף מזכורך למאן דאמר הוקשה כל התורה לתפילין, אבל למאן דאמר שני כתובים הבאים כאחד אין מלמדין אתיא זכורך לדרשא אחרינא, והאזרח ג"כ לדרשא אחרינא.

הן אמת דמלשון התוס' שם בקידושין ד"ה סד"א, וא"ת למאי איצטריך במצה הא בלא"ה ידעינן דנשים חייבות דאי פטורות למה לי האזרח וכו', וי"ל דהוה אמינא האזרח לרבות נשים וכו', משמע מדבריהם דסוגיין קיימא למאי דסלקא דעתין התם דתנא נפקא ליה מהאזרח, אבל לפי סוגיא דפרק

הישן משמע דנפקא ליה מהלכתא, ולק"מ כלל דאיצטריך הלכתא דהוה אמינא האזרח לרבות כדאמרינן ביום הכיפורים, אבל קשיא איפכא למאי איצטריך הלכתא לפטרינהו לנשים מסוכה והלא מדאיצטריך היקשא דכל שישנו לחייבינהו במצה על כרחך משום דהוה אמינא נילף מסוכה, הרי דבסוכה פטירי ובלא הלכתא ידעינן דנשים פטירי והאזרח לרבות הגרים, ולהאי קושיא לא מהני לן תירוץ התוס', דבשלמא בלימוד האזרח ה"א לרבות, אבל הלכתא למפטרינהו למאי איצטריך, הא ידעינן ממצה, אלא דיש להקשות קושיא זו גם לתירוץ התוס', נהי דתירצו דאיצטריך במצה דהוה אמינא חייבות בסוכה מ"מ אנו מקשינן איפכא מדאיצטריך במצה ידעינן דבסוכה פטירי, דאי חייבות למאי איצטריך במצה והרי בפרק אלו עוברין^ח דף מ"ג^ט אמרינן איצטריך כל לרבות נשים^י, סלקא דעתך אמינא כל שישנו בקום אכול מצה^{יא}, וכתבו התוס' דסלקא דעתך אמינא נילף בגזרה שוה דט"ו ט"ו מחג הסוכות, א"כ לא איצטריך הלכתא ולא האזרח למעוטי נשים, דמדאיצטריך במצה ילפינן.

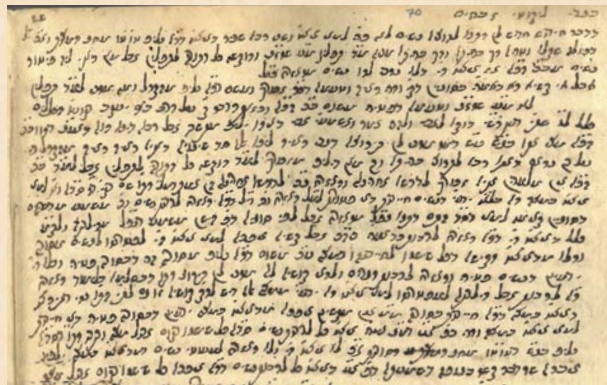
איברא שהדבר קשה בגופא דשמעתא דפרק אין עומדין דאיצטריך כל לרבות נשים, דהוה אמינא איפכא כל שישנו בקום אכול מצה, והרי אמרינן בשמעתין דקידושין דטעמא דמצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות משום דהוה מצה והקהל שני כתובים הבאים כאחד, וא"כ

איצטריך לחייבינהו במצה כי היכי דהוה מצה והקהל שני כתובים הבאים כאחד, ולמאי איצטריך למימר דהוה אמינא כל שישנו בקום אכול מצה^א, וכבר היה נראה דסוגיין דהתם למ"ד תפילין מצות עשה שהזמן גרמא והוקשה כל התורה לתפילין^ב, אבל למ"ד דהוי שני כתובים הבאים כאחד לא איצטריך לכל זה, ומזה שפיר הקשו התוס' למאי איצטריך האזרח הא מדאיצטריך במצה וכו', והקשו דודאי איצטריך במצה למימר דהוי ב' כתובים הבאים כאחד, ומהרש"א^ג תירץ דבריהם דקיימי התוס' למ"ד הוקשה כל התורה לתפילין ע"ש, ויש סיוע לדבריו דסוגיין דפרק אין עומדין קאי למ"ד הוקשה כל התורה לתפילין, על זה הקשו שפיר וכמבואר.

כי מן הברא יש ליישב מה שהקשו התוס' בפ"ק דמגילה^ד למאי איצטריך לרבי יהושע בן לוי גבי מצה כיון דשאף הן היו באותו הנס^ה, ד"ל דאיצטריך כי היכי דלהוי שני כתובים הבאים כאחד, דאי משאף הן היו באותו הנס לא הוה ילפינן בעלמא, והתוס' שם תירצו דהוה אמינא נילף ט"ו ט"ו מחג הסוכות ע"ש, ומקשים והרי בפרק הישן שני רבא דאיצטריך האזרח דלא תימא נילף ט"ו ט"ו מחג המצות, וכל כחינו לא איצטריך בחג המצות

אלא דלא נילף מחג הסוכות, ועיין בליקוטיו לשם בס"ד. אכן לפי פלפולינו זה נוכל לומר דשפיר משני רבא דהוה אמינא נילף ט"ו ט"ו מחג המצות לדידן דס"ל תפילין לאו מצות עשה שהזמן גרמא, וכי היכי דלהוי שני כתובים הבאים כאחד, וכל כח דברי התוס' לתרוצי למ"ד תפילין מצות עשה שהזמן גרמא, וכי תימא לדידיה למאי איצטריך האזרח, מצינן למימר כשינויא דאביי, או כי דאיצטריך הלכתא דלא תימא לרבוויי מהאזרח, והוא על דרך מה שפירשתי בשיטת רש"י^ו אלא דנהפוך הוא, והתוס' לשיטתייהו דלא ס"ל בפסחים דשני כתובים הבאים כאחד הוי מיעוטא אפילו נלמוד בגזרה שוה, ודוק היטב בכל מה שכתבתי אז ינעם לך.

הגאון רבי שלמה שמאמא זצ"ל, מח"ס בגדי שש^ז.

כת"י הגאון רבי שלמה שמאמא זצ"ל

בענין עשיית סוכה ברשות הרבים

באורח חיים סימן תרל"ז. מה שהרעיש המגן אברהם^א בסוכות שעושין ברשות הרבים, בענייני נראה לי ללמד זכות בדבר חדש, דהנה בהא דבבא קמא (דף ס ע"ב) דאמרו לו לדוד המלך "חבול ישיב רשע גזילה ישלם"^ב, דאף על פי שמשלם מכל מקום רשע הוא,

חייבות. פג. כלומר דלשיטת רש"י ששני כתובין הבאין כאחד אין מלמדין אפילו בג"ש, יקשה למה לי זכורך לפטור נשים מראיה, הרי לא היינו למדים בג"ש מהקהל כיון דב' כתובין אין מלמדין אפילו בג"ש. פד. הג"ר יעקב ברלין זצ"ל. פה. דף קמ ע"א. פו. הנ"ל בזבחים. פז. וא"כ סו"ס קשה איך יתיישב לרש"י אליבא דאביי. פח. פסחים. פט. ע"א, וע"ב. צ. באיסור חמץ. צא. לשון הגמ': 'ישנו בבל תאכל חמץ, והני נשי הואיל וליתנהו בקום אכול מצה דהויה ליה מצות עשה שהזמן גרמא (היא) אימא בבל תאכל חמץ נמי ליתנהו קמ"ל'. צב. שם ע"ב ד"ה סלקא דעתך אמינא. צג. ביאור קושייתו דלשם מה הוצרכה הגמ' לומר דאיצטריך 'כל' משום דהו"א שפטורות, הרי אפשר לומר שאיצטריך כל כדי שיהיו שני כתובין לחייב נשים במ"ע שהו"א, כפי שהוא האמת, שהרי אח"כ ילפינן שם מכל' דכל שישנו בבל תאכל חמץ ישנו באכילת מצה. צד. ומשם ילפינן דנשים פטורות, ולא משום שני כתובין. צה. קידושין ק"ד ע"ב. צו. דף ע"א ד"ה שאף הן היו באותו הנס. צז. וז"ל: 'למה לי היקשא דכל שישנו בבל תאכל חמץ ישנו בקום אכול מצה, תיפוק ליה מטעם שהן היו באותו הנס'. צח. לעיל. צט. הגאון רבי שלמה שמאמא זצ"ל בן הגאון המקובל רבי שמואל זצ"ל (מח"ס קרן הצבי), למד לפני הגאונים רבי יהודה נג'אר זצ"ל (מח"ס שבות יהודה) ורבי יצחק טייב זצ"ל (מח"ס ערך השלחן) והיה לאחד מגדולי חכמי תוניס. באחרית ימיו כיהן כדיין בעירו. נלב ע"כ חשון תרט"ו. ידו היתה ממשמשת ואוחזת תדיר בקולמוסו, כאשר כתב את שנתחדש לו תוך כדי לימודו, כרכי כתבי ידו כולם כלולים ובלולים מחידושי למסכתות הש"ס ולד"ח השו"ע (כן נמצאו בכתבי ידו חידושי חטיבות חטבות). לחיבוריו קרא בשמות: בגדי שש - על שו"ע, עמודי שש - על הש"ס כתונת שש - עה"ת, (בהם רמז את שמו ש"ש). לאחר פטירתו הותרו אחריו כשלישים גדולים עמוסים בחיבוריו, ואך נדפס חיבורו בגדי שש (ליורנו תרכ"ו) על שו"ע או"ח, יו"ד, אה"ע. מכת"י בגדי שש לשו"ע חו"מ. ק. סעיף ג סוכה גזולה כשרה. קא. שם ס"ק ג. ועיין במה שכתב רבינו בשו"ת מענה אליהו סימן קטו. קב. יחזקאל לג, טו. קג. בבא מציעא דף סא ע"ב. קד. הלכות גניבה פרק א הלכה ב. קה. יש לעיין בדברי רבינו דזה לשון הרמב"ם שם: 'אסור לגנוב כל שהוא דין תורה, ואסור לגנוב דרך שחוק וכו', או לגנוב ע"מ לשלם, הכל

נראה לי דאינו לגמרי מדאורייתא, ולא חמור הוא מהא דלא תגנוב על מנת לשלם תשלומי כפל^ק, דלפי הנראה מדברי הרמב"ם^ט צריך לומר [ד]אינו מדאורייתא, ורק שלא ירגיל עצמו לגזול ולגנוב^ק, והכי נמי דכוותיה.

ותו אף אי נימא דהוא מדאורייתא, הרי כתבו התוס' בפסחים (דף כט ע"ב^ק) דאם משהה על מנת לבער אינו עובר בכל יראה כלל. ובודאי הכי נמי בכל לאו הניתק לעשה, ואם כן גם בגזילה כן^ק, ובודאי מה דאסור לכתחילה הוא משום^ק דצערע בשעתיה מי לית ליה, ולא קיל מפחות משהה פרוטה כהך דסנהדרין (דף נט"ט ע"א). וגם אסור משום לאו ד"לא תחמוד"^ק "ולא תתאוה"^ק, דהני לאוים ליתנייהו בהשבה, ואי אפשר לתקן להם בהשבתו הגזילה, על כן לכתחילה אסור.

וגם יש לומר דאסור לכתחילה דשמא יפשע ולא יקיים העשה אחר כך, וכהא דתנן^ק אל תאמין בעצמך עד יום מותך, וגם שמא יארע לו אונס, והרי חיישינן למיתה גם כן^ק, על כן בודאי לכתחילה אסור. ובאמת יש לפרש גם דברי התוס' שם דמכל מקום אסור לכתחילה, דשמא יארע לו אונס שלא יוכל לקיים העשה דתשבייתו^ק.

ואולי תליא בפלוגתא דחיישינן למיתה, ועיין ערובין (דף לו ע"א וע"ב^ק) וסוכה (דף כג ע"ב וכד ע"א) ובגיטין (דף כח ע"א^ק), אם כן יש לומר דהכי נמי למאן דאמר חיישינן למיתה דזמן מועט גם כן ודאי אסור אף משהה על מנת לבער, ואתי שפיר קושיית המפרשים^ק שהרבו מאוד על דברי תוס' אלו, וגם תלוי בפלוגתא דקיימו ולא קיימו או ביטלו ולא ביטלו^ק, ואין כאן מקום לבא בארוכה.

וכל זה הוא גם כן בגזילת מטלטלין, אבל בגזילת קרקע דקיימא לן דאי אפשר כלל לגזול קרקע דהרי אינה נגזלת כלל^ק, ואם כן לא שייך מצות השבה בגזילת קרקע כיון דאי אפשר לגזולה, ואם כן רק הלאו לבד, אם כן לא שייך לומר דגם בקרקע שייך הך דחבול ישיב רשע גזילה ישלם, דאף על פי שמחזיר הוא נקרא רשע, דמאי טעמא יהא נקרא רשע, אם בדעתו להשיב, הרי החשש הוא רק שמא לא ישיב, והרי בקרקע וכל שכן של רבים הרי היא מושבה ועומדת, ומכל שכן כשעושה סוכה על משך ימי החג, אם כן ודאי לא שייך כלל טעמי שזכרנו, אם כן ודאי יש לומר דליכא איסורא כלל.

ובדברינו לחלק בין גזילת קרקע למטלטלין, אתי שפיר קושיית המפרשים^ק בהא דבבא בתרא (דף טו ע"ב^ק) דמשבח קרא באיוב שהיה גוזל שדה יתומים ומשביחה, ומאי כולי האי, והרי אפילו [על מנת] לשלם תשלומי כפל אסור, ואסור לגזול על מנת להשיב. ולדברינו אתי שפיר מאוד, דכיון דקרקע אינה נגזלת לא שייך כלל הך איסור גזילה כלל היכא שרוצה להשיב בתחילה, ורק לגזול שלא להשיב

ובדבריו יש ליישב מאי דקשיא לי מכמה שנים, על הא דכתבו תוס' בבבא מציעא (דף סא ע"א^ק) דגזל הוה ליה לאו הניתק לעשה, והרי לשיטת הסוברים דעשה דהשבה ליכא בגזל נכרי, והרי קיימא לך^ק גזל עכו"ם אסור מן התורה, אם כן לא הוי הלאו כמו העשה דהלאו כולל יותר, ואם כן לא הוי ניתק לעשה כלל בכהאי גוונא כשיטת הרמב"ם בריש תמורה^ק, כנודע.

ולחאמור אתי שפיר, דהא דגזל הוה ליה ניתק לעשה הוא רק היכא דהגזילה הוא בעין, אבל אם אינו בעין אז טעם הפטור ממלקות משום דניתן לתשלומין^ק, וכמו שכתוב בהגהת אמרי ברוך בחושן משפט סימן לדקל^ק, אם כן בגזילה בעין שפיר אף בגזל נכרי חייב בהשבה, ושפיר הוה ליה ניתק לעשה.

אך קשיא לי, לפי מה שכתבו הראשונים ז"ל^ק דלאו גזילה שייך אף בקרקעות, והרי עשה דהשבה לא שייך כלל בקרקע, דהא אינה נגזלת כלל, אם כן הדרא קושיא לדוכתא איך הוה גזל לאו הניתק לעשה, כיון דאין העשה שוה בכל כמו הלאו. ועיין בהגהת אמרי ברוך בחושן משפט סימן לדקל^ק באריכות שכן כתב באמת.

הגאון רבי אליהו רבינוביץ - תאומים האדר"ת זצ"ל^ק.

אסור שלא ירגיל עצמו בכך". הרי שמשמע מדברי הרמב"ם שכל גזל אסור הוא מדין תורה [ועיין בגמרא בבא מציעא דף סא ע"ב ושם ילפי לא תגנובו לעניין הגונב על מנת לשלם, וע"ע בקצות החשן סימן שמח ס"ק א], ועיין לחם משנה ויד המלך שם, ובשו"ת חוט המשולש ח"א סימן יז ובשו"ע הרב הל' גזילה וגניבה סעיף ג. קו. ד"ה רב אשי. קו. והיינו דאף על גב דלאו דגזילה חמיר טפי דעביד מעשה בידים מה שאין כן במשהה חמור, מכל מקום תרומתו הוה לאו הניתק לעשה, שעל ידי העשה נתקן הלאו, ודו"ק.

קח. סנהדרין דף נז ע"א. קט. צ"ל: דף נז. קי. שמות כ, יג. קיא. דברים ה, יז. קיב. אבות פ"ב משנה ד. קיג. גיטין דף כח ע"ב. קיד. שמות יב, טו. קטו. בדן ברירה דשייך למחלוקת אי אמרינן שמא ימות, כמבואר בגיטין שם. קטז. צ"ל: ע"ב. קיז. עיין צ"ח פסחים שם, משנה למלך הל' חמץ ומצה פ"א ה"ג, שאגת אריה סימן פא. קיח. מכות דף טו ע"ב. קיט. סוכה דף לא ע"ב. קכ. תורת חיים שם. קכא. צ"ל: דף טז ע"א. קכב. סוכה דף ט ע"א ד"ה ההוא. קכג. דברים טז, יג. קכד. היינו תיפוק ליה משום דהוה מצוה הבאה בעבירה. קכה. יבמות דף פד ע"א. קכו. או"ח סימן תרלז קונטרס סוכה דמצוה פ"ט ד"ה ולפי זה. קכז. שער המלך הלכות גולה פ"א ה"ב בשם מהר"ם חביב. ועיין כפות תמרים ראש השנה דף כח ע"ב, נתיבות המשפט סימן שמח ס"ק א, ובספרו קהלת יעקב על אהע"ז סימן כח ס"א ד"ה קידשה בגזל. ועוד אחרונים. וע"ע לרבינו בס' טוב אחרית דבר מראשיתו הדרן ל דף רלח ד"ה ויש לפרש. ועיין בקובץ יגדיל תורה (אודסה תרמ"ה) קובץ י סימן קנא אות יז, עוללות הגפן אות סח, שהוכיח מדברי הרמב"ם פ"ג מהלכות גניבה ה"ג דמצוות עשה יש בהשבה לגוי כמו בישראל. ע"ש. קכח. שו"ת יהודה יעלה או"ח סימן קצ"ד ועיין דבר אברהם חלק ב סימן יג, שציין לדברי תוס' עירובין דף סב ע"א ד"ה בן נח שכתבו כן, ועיין אמרי משה סימן לו אות יג שכתב סברא זו מדנפשיה. קכט. עיין סו"ס עט. קל. ד"ה אמרי. קלא. בבא קמא דף קיג ע"א. קלב. פרק א הלכה א. קלג. רמב"ם הלכות גולה ואבדה פרק א הלכה א. קלד. על הט"ז ס"ק ז, עיין שם שביאר דאם הגזילה היא בעין אז אין זה מטעם תשלומין, אלא דעדיין שייכים לבעלים. קלה. עיין רש"י דברים יט, יד. רמב"ם פרק ז מהלכות גניבה הלכה יא. קלו. שם. קלז. הגאון רבי אליהו דוד רבינוביץ - תאומים זצ"ל נולד לאביו הגאון רבי בנימין אב"ד פיקעלין בחג השבועות תר"ה, בוצין מקטפיה ידיע ובילדותו היתה ידו מושכת בעט סופרים וחיבוריו עלו לכמאה חיבורים, ועדיין רובם גנוזים, מהם ניכרת חריפותו העצומה ובקיאותו בכל מכמני התורה, והיתה ידו ממשמשת בקולמוסו בכל שעה. בצעירותו התמנה לרבנות העיר פוניבז' שם כיהן ח"י שנים ומחצה, לאחר מכן כיהן ברבנות העיר מיר כשבע שנים. בשנת תרס"א נקרא על ידי רבני ירושלים לעמוד לצידו של הגר"ש סלנט זצ"ל ולכהן ברבנות העיר רבתי עס, אך לאחר מספר שנים נלב"ע בג' אדר א' תרס"ה. מתוך ספרו סדרי מועדות הנמצא במכשב הדפוס.

מגילת קהלת

"דברי קהלת בן דוד מלך בירושלים" (א.א).

במדרש קהלת^{קמ}: "דברי קהלת בן דוד מלך בירושלים", זה שאמר הכתוב ברוח הקדש ע"י שלמה מלך ישראל^{קמ} חזית איש מהיר במלאכתו לפני מלכים יתיצב, ע"כ.

והוא תמוה, דמה ענין זה לזה. ועוד קשה, על אומרו "קהלת בן דוד", וכי עד עכשיו לא היינו יודעים שהוא בן דוד ומלך בירושלים. וזאת ועוד, למה האריך בלשונו וכתב 'זה שאמר הכתוב ברוח הקדש ע"י שלמה מלך ישראל חזית' וכו', ומי לא ידע בכל אלה, ובקיצור הוה ליה למימר במדרש: 'דברי קהלת זה שאמר הכתוב חזית איש מהיר במלאכתו' וכו'.

והדבר יובן, עפ"י מ"ש מהר"ח ח'ן עטר זיע"א בספרו אור החיים בסדר היום^{קמ}, וז"ל: 'שצריך המוכיח שיהיו בו ב' עניינים: א', שיכיר הכרה חושית בטוב העליון. והב', שהשיג השגת עולם הזה וקנייניו, כי אם המוכיח יהיה משולל מקנייני העוה"ז, לא יאמנו דבריו למשיגי טובת עוה"ז, כי יאמרו אין אומרים למי שלא ראה יבא ויגיד, שאם היה טועם טעמי הנאות גדולת העולם הזה וקנייניו ותענוגיו, לא היה ממאסו ובוחר בזולתו, ובזה לא יטו אוזנם לקבל דבריו. גם הבא להפליג בטוב עולם הבא, לא יצדיקו ולא יאמינו דבריו לשכל הטבעי, כל שהוא עצמו אין דבריו אלא מפי האמונה, והוא לא ראה ולא ידע'. עכתד"ק יעוש"ה מה שפירש בפרשת ראה אנכי, קחנו משם.

וה'ן עוד נביא^{קמא}, מאי דאמרו שם במדרש^{קמב}: למה נקרא שמו קהלת, שהיו דבריו נאמרים בהקהל שנאמר^{קמג} "אז יקהל שלמה". רבי אחא בשם רב הונא אמר, שהיה משמר נכנס ומשמר יוצא לשמוע דבריו וחכמתו. "בן דוד" שהיה מלך בן מלך, חכם בן חכם, צדיק בן צדיק, אבגינוס^{קמד} בן אבגינוס, ע"כ.

אפשר, שלזה כיון המדרש באמרו "דברי קהלת", וקשה למה נקרא שמו קהלת, אלא ודאי לפי שהיה מקהל קהילות ומוכיחם בדברי משלי וקהלת, כמו שתראה במגילותיו שכולם תוכחות מוסר על כל קנייני העוה"ז.

וכי תימא, דילמא אינם מקבלים תוכחתו, באומרים שאם היה טועם טעמי הנאות ותענוגי העוה"ז וקנייניו, לא היה ממאסו בעיני הבריות ובוחר בזולתו. ויהי כמשיב, "בן דוד" ו"מלך בירושלים", כלומר שהוא מלך בן מלך וכו', וטעם כל תענוגי העוה"ז ומאס בהם, והשיג רוח הקודש ובחר לו בדרכי ה', והכ[י]ר ב' דברים של העוה"ז ועוה"ב, לפיכך היו אנשי דורו סרים אל דבריו לשמוע תוכחתו. לזה סיים בעל המדרש ואמר זה שאמר הכתוב "חזית איש מהיר במלאכתו", כלומר

ממנו תלמדו, וכן יעשה המוכיח לרבים, ואז "לפני מלכים יתיצב" מאן מלכי רבנו, לדבר אליהם תוכחות מוסר להחזירים למוטב, והכל סרים למשמעתו ולא יטו מימין לשמאל. הקב"ה יעזרנו על דבר כבוד שמו, אכ"י ר.

הגאון רבי אליהו גיג' זצ"ל, מחכמי אלג'יר^{קמה}.

"טוב שם משמן טוב ויום המות מיום הולדו" (שם).

יבואר, על פי מה שכתב הרמב"ן, (בראשית ה'קמ"ו) "ביום אכלך ממנו מות תמות". כי אף קודם החטא היה בן אדם מעותד למות, כי כל מורכב, נפסד. ורק אמר ביום אכלך תמות, שלא בזמנך, מיתה בידי שמים, בחטאך, עיין שם.

והנה, הרעיון הזה מאומת בטבע, בראותנו רודפי תענוגי מותרות בריבוי התענוגים, מקצרים ימיהם וחיותם הראוי להם כפי טבע תכונתם. וכמו שנאמר^{קמז} "אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם". "ושנות רשעים תקצורנה"^{קמח}.

והנה, יש שקונה שם בחייו, חיי צער ועוני. ובשם זה אין הילול ושבח כל כך, כי עניו וצערו הניעוהו לשמור דרך הטוב. אמנם, יש קנה שם, בהיות לאל ידו להתענג בתענוגים, בהיותו עשיר מאוד, ועם כל זה מנע מרע, אז שמו ראוי ההילול והשבח. וכן יש ב' בחינות ביום המיתה, שהוא טוב, כמו שדרשו^{קמט} "והנה טוב מאוד"^{קמ} - זה המות.

אמנם, המת מיתה כפי טבע תכונתו, ולא קיצר זמנו בהתנהגותו, זה טוב מאוד וראוי לשבח ויקר. לא כן המת מריבוי תענוגיו, קודם זמנו הראוי לו, כפי מזגו ותכונתו, אף שהוא טוב לו בבחינת מה, וכמו שאמרו ז"ל^{קנא} מיתה לרשעים נאה להם ונאה לעולם. עם כל זה, אין להם הילול ויקר במיתה זו.

והנה, שמן טוב כינוי לתענוגים גשמיים. וזהו שאמר, כמו שטוב יותר שם הבא משמן טוב, כן טוב יותר יום המות, אשר המות הוא מיום הולדו, ולא מחליש פוחי טבעו למות קודם זמנו. וזהו שאמר, "כי ביום אכלך ממנו מות תמות", (כפלו) [כפילות] המילה הוראה למיתות הרבה, כי קודם החטא לא נמצא לאדם מצד הרכבתו, רק מיתה אחת טבעית. לא כן עתה, יש לכן אדם מיתות הרבה בריבוי התענוגים. גם תמות בהרבה זמנים לא בפ"ע.

הגאון רבי ברוך אשר פערלס זצ"ל,

דיין בעיר בייאה - הונגריה^{קנב}.

כת"י הגאון רבי אליהו גיג' זצ"ל

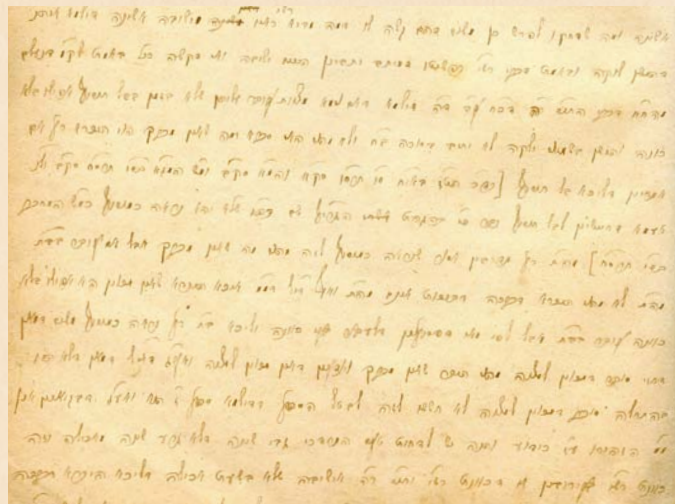
קלח. קהלת רבה פרשה א פסקא א. **קלט.** משלי כב, כט. **קמ.** פרשת ראה יא, כו. **קמא.** מליצה עפ"י תהלים עד, ט. **קמב.** קהלת רבה פרשה א פסקא ב. **קמג.** מלכים א' ח, א. **קמד.** פירוש: 'מיוחס הרבה' (עץ יוסף ויקרא רבה פרשה ב פסקא ג). או: 'אדון ומושל' (מתנות כהונה שם). **קמה.** הגאון רבי אליהו זצ"ל נולד לאביו רבי כלפה זצ"ל בעיר קצמטינא (היא קוסטאנטין) עיר מלאה חכמים וסופרים באלג'יר, שם היה מן הבולטים שבחכמי העיר. שם עמד בראשות ישיבת "עץ החיים" והעמיד תלמידים. בהסכמת רבני העיר לספר כג"ן הירק (לבנו) נזכר לשבח ותהילה: 'אותו צדיק חסיד ענו קדוש יאמר לו, הרב הכולל בישראל, הן גומרין עליו את ההלל, כמוהו"ר אליהו גיג' זצוק"ל זיע"א'. לר"א זצ"ל היו שני בנים האחד הוא בנו הגאון המקובל רבי כלפה זצ"ל שעלה והתיישב בירושלים, למד עם יחידים המקובלים בישיבת בית אל, והדפיס את ספרו כג"ן הירק ביאור על תיקון"ו וחיבורים נוספים. בנו השני הוא רבי שלום זצ"ל. נולדו על חיבורו פרי אג"ן שנזכר בכתבי בנו רבי כלפה זצ"ל. נלב"ע בשנת תרמ"ב. מתוך דרוש שנשא בשנת תר"ב, מחיבורו כת"י בכורי אג"ן דרושים עה"ת. **קמו.** צ"ל: ב, יז. **קמז.** תהלים נה, כד. **קמח.** משלי י, כז. **קמט.** זוה"ק פרשת בראשית דף מז ע"א, ילקוט שמעוני תהלים רמז תרמג. ועיין בראשית רבה פרשה ט פסקא י. **קנ.** בראשית א, לא. **קנא.** אבות דרבי נתן (נוסח א) פרק מ, ועיין סנהדרין דף עא ע"ב. **קנב.** הגאון רבי ברוך אשר פערלס זצ"ל למד בישיבת גאון הדור החתם סופר זצ"ל בפרשבורג, בשנת תקפ"ו התגורר בעיר בייאה בהונגריה, וכיהן כדיין בעיר. התכתבויות רבות היו לו בהלכה עם חכמי דורו, והותיר אחריו אוצר כתבי יד בהלכה, חידושי הש"ס ודרוש. נלב"ע קודם לשנת תרכ"ג. מתוך תכריכי דרושיו.

שמיני עצרת

חששו לזה לבטל הספק דדילמא ספק שביעי הוא, ואע"ג דבקיאינן אנן מכל מקום הוזהירו על זה כידוע. והנה יש לדחות טעם המרדכי^{קס} גבי שינה דלא גרע שינה מאכילה וזה כוונת רש"י בעירובין, או דכוונת רש"י ותוס' ר"ה אישיבה שלא בשעת אכילה דליכא היכרא דברכה והוי דומיא דשינה, דהא נהגו שאין מברכין רק בשעת אכילה^{קסא}, ולכך אם נאמר דאסור לישן הוא הדין אסור לישב שלא בשעת אכילה, ועל זה כתב רש"י דהא אנן יתבינן שלא בשעת אכילה, ולפי זה אפשר ליישב ראית החיי אדם. אבל באמת זה אינו וכוונתו כדפירשתי, דהא לדינא פסקו הרי"ף^{קסב} והרמב"ם^{קסג} והגר"א^{קסד} דמברכים אישיבה לחוד אפילו שלא בשעת אכילה, והתוס' י"ל דאזלי לשיטתם בשם ר"ת (עיין בסימן תרל"ט בסופו^{קסה}).

אבל דברי רש"י קשים הם דדעתו נראה כהרי"ף, וגם דברי התוס' האמת נראה שכוונתו דלא יתיב כלל אפילו בשעת אכילה כמו לישנא דהש"ס סוכה (מ"ו ע"ב דמ"ז ע"א) דשם פירש מיתב בשעת אכילה לשיטת התוס' דאין צריך ברכה אלא בשעת אכילה. ובוזה ניחא קושיית הנודע ביהודה מהדו"ק^{קסו} שהקשה ללישנא קמא דסוכה שם א"כ ר"י דלא יתיב בסוכה כמאן עבד, דסבר לה כתירוץ הש"ס ר"ה שכתבו התוס' לדלידיה אסור לישב בסוכה. ומה שהקשה הגאון רעק"א זצ"ל בחידושו שם^{קסו} אדברי תוס' ר"ה הנ"ל לא ידעתי, דהא רש"י תירץ זה בערובין (דף צ"ו^{קסז} ד"ה ועוד), ויש ליישב דבריו ואין בכוחי להאריך.

וכן הגאון בביאוריו (סימן תרס"ק^{קסז}) פירש בהדיא דברי רש"י דקושיית הש"ס אמאי דיתבינן ולא אשינה. ומה שכתב החיי אדם: 'אלא מעתה הישן כו' ופרש"י הוא טעות סופר דהאי אלא מעתה הוא בר"ה הנ"ל, ושם לא נמצא פרש"י רק בעירובין איכא פרש"י, ושם

חידושי הגאון רבי יעקב אליהו ראוויטש זצ"ל

כתב ועוד כו' ולימא אלא מעתה, עיי"ש.

וע"י קושיית הגאון רעק"א ז"ל אפשר ליישב מה שהעיר הגאון רי"פ שהבאנו לעיל אדברי המג"א, כי באמת בסימן תרס"ו מיירי בארץ ישראל דבשמיני אין יושבין, היושב שם אינו עובר בבל תוסיף רק נראה כמוסיף, אבל הכא בסימן תרס"ח מיירי לדידן דיושבין בסוכה מתקנת חכמים, י"ל כיון דמכוין למצוה דרבנן עובר בבל תוסיף אם לא עבד היכרא שמפסיק בלילה, וצ"ע.

הגאון רבי יעקב אליהו ראוויטש זצ"ל,

אב"ד ברעז'ק^{קע}.

שינה בסוכה בשמיני עצרת

בעזה"ש יום ד' ד' מרחשון תרל"ה לפ"ק ברעז'

לכבוד שארי ידיד ד' וידיד אנשים, ה"ה הרב הגאון המפורסם בכל קצוי ארץ, חריף ובקי בש"ס ופוסקים, סיני ועוקר הרים, נ"י יראת ד' היא אוצרו, שלשלת היוחסין, כקש"ת מ' יהושע העשיל רוקח שליט"א^{קנ}.

אחד"ש מעכת"ה שיחיה באהבה רבה, אציין לו דבר אחד מה שאמרתי בחג הסוכות דהאי שתא והארכת, ומפני חלישות אקצר כאן.

החיי אדם^{קנ} מביא ראיה דצריך לישן בסוכה בשמיני עצרת, ממה דאמרין בש"ס^{קנא} הישן בשמיני ילקה. ופירש"י^{קנב}: 'ואנן יתבינן'. אלמא, דצריך לישן בסוכה. נראה דפירש את דברי רש"י, שמה שכתב 'מיתב' היינו 'שינה', דאם היה מפרש דפירושו ישיבה כפשוטו, ליכא ראיה אשינה. ומה שדחקו לפרש כן, משום דהיה קשה לו דמה מביא רש"י ראיה משיבה אשינה, דילמא אין הכי נמי דהישן לוקה.

ובאמת, דברי רש"י כפשוטו דמיתב יתבינן היינו ישיבה. ואי דקשה כנ"ל, באמת לא קשה מידי, דנעלם מהחיי אדם דברי התוס' ר"ה (דף כ"ח ע"ב ד"ה דילמא) דאם נימא מצוות עובר עליהן שלא בזמן בבל תוסיף אפילו בלא כוונה, והישן בשמיני ילקה לא יתיב בסוכה בשמיני, ולא מהני האי סברא דמה שאין מברך הוי היכרא, רק אם אמרינן דליכא בל תוסיף [כדכתב הט"ז באו"ח (סימן תרס"ו סק"א) והמג"א (סק"ב)]. ומה שכתב המג"א בסימן תרס"ח (סק"ב): 'ולי נראה טעמא דחיישין לבל תוסיף'. כבר פירש בהגהת הגרי"ף שם, דפירש שלא יהא

נראה כמוסיף, כמו שכתב המחבר בסימן תרס"ח^{קנ}] מהתורה רק מדרבנן אסור שנראה כמוסיף, לזה מהני מה שאין מברך, אבל אם עובר בבל תוסיף מהתורה לא מהני היכרא דברכה, דברכות אינם מהתורה^{קנב}.

ואף די"ל דמכל מקום איכא היכרא שאין מכוין, הא אפילו בלא כוונה עובר בבל תוסיף, אבל לפי מאי דפסקין^{קנ} דלעבור בעי כוונה וליכא בל תוסיף רק נראה כמוסיף משום דמאן דחזי סובר דמכוין למצוה מהני היכר שאין מברך ויודעין דאין מכוין למצוה, ואע"ג דאיכא למימר דמאן דלא היה בהתחלה סובר דמכוין למצוה, לא

קנ. חתנו של הגאון רבי שלמה איגר בן הגרעק"א. קנד. כלל קנ"ג סעי' ה. קנה. ערובין דף צו ע"א. קנו. ד"ה ועוד הישן. קנז. צ"ל: 'תרסו' סעי' א. קנח. רמב"ם פרק ח מהל' ברכות הל' יב. קנט. ר"ה דף כח ע"ב. קס. סוכה רמז תשעב. קסא. ס' תרלט סעי' ח. קסב. סוכה דף כב ע"א מדפי הרי"ף. קסג. פרק ו מהל' סוכה הל' יב. קסד. ס"ק כט. קסה. טור סעי' ח. קסו. או"ח ס' מ. קסז. תוד"ה דלמא. קסח. ע"א. קסט. ס"ק א. קע. הגאון רבי יעקב אליהו ראוויטש זצ"ל נולד לאביו רבי דוב בער הכהן אב"ד ברעסטוויץ, מצאצאי הגאון מהרש"א. תחילה כיהן כרב בעיר סעלץ ושנים רבות כיהן כרב בעיר ברעז'. תהלוכות ימי חייו לוטים בהסתר מידיעותינו, מנגד ידענו על ידידותו וקשריו התורניים עם גדולי רבני ליטא בתקופתו כדוגמת הג"ר אליהו חיים מייזל - אב"ד פרוזין ולודז', הג"ר ירוחם פערלמן זצ"ל - הגדול ממינסק, הג"ר מרדכי אב"ד אושמינא וסלונים, הג"ר יהושע העשיל רוקח זצ"ל מרבני פינסק, הג"ר חיים ברלין זצ"ל ועוד. בנו מעתיק כתה"י דידן הוא רבי יוסף זצ"ל אב"ד מעזעריץ, אח"כ כיהן במקום אבותיו זקינו בעיר ברעסטוויץ. הגאון מהרי"א נפטר בשנת תרמ"א לערך. מתוך ספרו שו"ת מנחת כהן.